

Изучение иностранного языка – это освоение норм произношения, лексических, грамматических, синтаксических норм на основе психологической адаптации учащегося к новой языковой системе, формирование у него иного «языкового видения».

ЭЛЕМЕНТЫ САМАСТОЙНОЙ РАБОТЫ НАУЧЕНЦА НА ЗАНЯТИЯХ ПО ДИСЦИПЛИНЕ “БЕЛАРУСКАЯ МОВА. ПРАФЕСІЙНАЯ ЛЕКСІКА” Ў СЯРЭДНІХ СПЕЦЫАЛЬНЫХ НАВУЧАЛЬНЫХ УСТАНОВАХ

УА “Гродзенскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Янкі Купалы”
Кафедра лінгвістычных дысцыплін і методаў іх выкладання
Крофта Г.У.

Педагагічны працэс заўсёды накіраваны на фарміраванне каштоўнасцей і ідэалаў навучэнцаў, іх маральных і культурных арыентаў. Важна выхаваць такога моўніка, які арганічна пачуваў бы сябе як у нацыянальнай, так і ў міжнароднай прасторы, валодаў камунікатыўнымі навыкамі ў прафесійнай сферы зносін на розных мовах і ў першую чаргу – на мове свайго народа. Менавіта фарміраванне такой асобы – асноўная мэта дысцыпліны “Беларуская мова. Прафесійная лексіка”, адносна якая ўключана ў вучэбныя планы ССНУ. За гэтыя гады з’явілася нямала дапаможнікаў, якія, аднак, не ахопліваюць усе спецыяльнасці, для якіх гэтая дысцыпліна выкладаецца. Пытанні гісторыі фарміравання беларускай тэрміналогіі акрэслены ў курсе лекцый па “Прафесійнай лексіцы” (Л.А. Антанюк, Б.А. Плотнікаў, 2006 г.), у манаграфіі Л.А. Антанюк “Беларуская навуковая тэрміналогія” (1987), у кнізе Л.М. Мінавай “Беларуская навукова-тэхнічная тэрміналогія” і інш. Дапаможнік “Беларуская мова. Юрыдычная лексіка” Т.М. Смольскай, Л.У. Хрышчановіч можна выкарыстаць пры выкладанні іншым спецыяльнасцям раздзела “Афіцыйна-справавы стыль”. Выдадзеныя ў 2005 годзе УА “Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт інфарматыкі і радыёэлектронікі” метадычныя ўказанні “Навуковы тэкст. Тэрміналагічная лексіка” утрымліваюць шмат заданняў для спецыяльнасці “Праграмае забеспячэнне інфармацыйных тэхналогій”. Даволі шырокі аб’ём матэрыялу ахоплівае дапаможнік В.В. Маршэўскай, А.М. Асіпчук для студэнтаў нефілалагічных спецыяльнасцей.

Аднак за апошнія тры гады ў галоўных метадычных часопісах па беларускай мове – “Родным слова” і “Беларускай мове і літаратуры” – не было апублікавана ні аднаго артыкула па праблемах выкладання

“Прафесійнай лексікі”. Пакуль складальнікі падручнікаў і дапаможнікаў абмінаюць тэхнічныя спецыяльнасці, у тым ліку “Будаўніцтва дарог і грамадзянскае будаўніцтва”, “Металарэзныя станкі”, “Тэхнічнае абслугоўванне і рамонт абсталявання” і іншыя. Безумоўна, асабліва мэтазгодным у такой сітуацыі становіцца выкарыстанне самастойнай працы навучэнцаў на занятках. Пад самастойнай дзейнасцю навучэнцаў разумеюць любую арганізаваную выкладчыкам актыўную дзейнасць навучэнцаў, накіраваную на рэалізацыю пастаўленай дыдактычнай мэты. Размяжоўваюць кантралюемую самастойную працу, якая выконваецца непасрэдна на занятках, і кіруемую самастойную працу, калі навучэнцы выконваюць заданні па-за аўдыторыяй. У выкладанні “Прафесійнай лексікі” варта спалучаць абодва гэтыя віды, але мы спынімся толькі на першым.

Больш плаўнаму пераходу паміж разнароднымі тэмамі будзе спрыяць рэгулярнае правядзенне слоўнікавых дыктантаў. Выкладчык чытае тэрміны на рускай мове, навучэнцы шукаюць пераклад. З такіх дыктантаў варта пачынаць кожную пару. Вялікая ўвага гэтаму прыёму надаецца ў дапаможніку “Беларуская мова. Юрыдычная лексіка” А.В. Каценка, В.К. Мароз. Аднак прапанаваная там лексіка выкарыстоўваецца толькі спецыялістамі юрыдычнай сферы. Таму матэрыял для дыктанта выкладчык падбірае самастойна, для кожнай спецыяльнасці – асобна. Напрыклад: **спецыяльнасць “Тэхнічнае абслугоўванне машынабудаўнічай вытворчасці”**: *производство – вытворчасць, зубчатое колесо – зубчатае кола, радиально-осевой – радыяльна-восевы, шпиндель – шпіндаль, стержень резца – стрыжань разца, мелкий абразив – дробны абразіў, шуруп – шруба, отверстие – адтуліна, изделие – выраб, пружина – спружына, сварной шов – зварное шво, механизированный – механізаваны; спецыяльнасць “Аўтаматызаваныя электрапрылады”*: *преобразовательное устройство – пераўтваральнае ўстройства, асинхронный двигатель – асінхронны рухавік, питание – сілкаванне, напряжение – напружанне, управляемый преобразователь – кіраваны (кіруемы) ператваральнік, цепь вспомогательного тока – ланцуг дапаможнага току, предохранитель – засцерагальнік, задвижка – засаўка.*

Самастойны пераклад тэрмінаў з наступнай праверкай не толькі ўзбагачае лексічны запас навучэнцаў, але і дазваляе зразумець логіку перакладу з рускай мовы на беларускую, асноўныя яго прынцыпы. Можна прапанаваць навучэнцам скласці сказы з гэтымі тэрмінамі. Уключэнне ў заданне як новых тэрмінаў, так і ўжо засвоеных на папярэдніх занятках спрыяе паўтарэнню ведаў і падрыхтоўвае да засваення новай тэмы, якая якраз і прысвечана перакладу з рускай мовы на беларускую.

Да кожных заняткаў навучэнцы папаўняюць слоўнік тэрмінаў сваёй спецыяльнасці, які правяраецца выкладчыкам.

Для паўтарэння некаторых рысаў беларускай мовы, якія адрозніваюцца ад рускай і выклікаюць цяжкасці пры перакладзе, таксама можна выкарыстаць элемент самастойнай працы. Напрыклад, выкладчык падбірае прыклады слоў, якія належаць да розных лексічных груп (назоўнікі мужчынскага роду другога скланення) для паўтарэння канчаткаў гэтых назоўнікаў у форме роднага склону адзіночнага ліку. На аснове гэтага слоўнага матэрыялу вучні спрабуюць узнавіць свае веды, атрыманыя са школьнага курса беларускай мовы. Выкладчык удакладняе выведзенае навучэнцамі правіла. Адбываецца аналіз і сістэматызацыя ведаў. Затым даецца заданне на пастаноўку слоў у форму адпаведнага склону, якое вучні выконваюць самастойна па аналогіі. Адбываецца перанос ведаў на прафесійную лексіку пэўнай спецыяльнасці. Прыклады такіх заданняў:

Пастаўце назоўнікі ў форме роднага склону адзіночнага ліку, патлумачце выбар канчаткаў. Спецыяльнасць “Тэхнічнае абслугоўванне машынабудаўнічай вытворчасці”: напаяльнік-а, рамонт-у, алюміні-ю, станк-а, магніт-а, пракат-у, абпал-у, кантакт-а, інвентар-а, выраб-а; **спецыяльнасць “Аўтаматызаваныя электрапрывады”:** ротар-а, рухавік-а, ток-у, пуск-у, кантроль-ю, кантакт-у, выраб-у, ланцуг-а, інтэрвал-у.

Яшчэ адзін від самастойнай працы – выкананне перакладу тэрміналагічных словазлучэнняў па алгарытме. Выкладчык прыводзіць пераклады спосабаў перакладу дзеепрыметнікаў і дзеепрыметнікавых зваротаў з рускай мовы на беларускую, навучэнцы шукаюць з прапанаваных варыянтаў прыдатны для перакладу новых словазлучэнняў. Урэшце прапануецца выканаць самастойны пераклад сказаў з дзеепрыметнікамі і дзеепрыметнікавымі зваротамі. Заданні раздаюцца на картках, выкарыстоўваецца праца ў групе.

Спецыяльнасць “Тэхнічнае абслугоўванне машынабудаўнічай вытворчасці”: *Существующие модели станков достаточно разнообразны. Детали, производимые на оборудовании с числовым управлением, отличаются качеством обработки. Такие станки значительно улучшают качество выполняемых фрезерных работ. Нормы на допустимые геометрические погрешности зависят от требуемой точности изготавливаемых деталей.*

Спецыяльнасць “Аўтаматызаваныя электрапрывады”: *В настоящее время основная цель серийного выпускаемых и вновь разрабатываемых электроприводов направлена в первую очередь на увеличение их надежности, уменьшение массогабаритных показателей, стоимости эксплуатационных расходов. Первый тип характеристики – независимая от угловой скорости механическая характеристика производственного механизма; второй – линейно-возрастающая механическая характеристика производственного механизма.*

Гэтае заданне ўяўляе сабой прыклад эўрыстычнай самастойнай работы, калі набытыя веды пераносяцца ў нестандартную сітуацыю: неабходна выбраць найбольш дакладны і карэктны спосаб перакладу з усіх магчымых варыянтаў.

Для засваення найбольш тыповых адрозненняў у словаўтваральных сістэмах беларускай і рускай моў, акрамя тлумачэння выкладчыкам новага матэрыялу, можна выкарыстаць форму дыскусіі, у прыватнасці, прапанаваць для абмеркавання цытаты з класічных і сучасных твораў па мовазнаўстве, у якіх закранаюцца спрэчныя пытанні тэрмінаўтварэння і перакладу. Гэта актывізуе мысленне навучэнцаў, зацікаўлівае іх.

Камунікацыйныя навыкі ўдасканальваюцца падчас выканання групавой работы, напрыклад, напісання тэкста ў публіцыстычным стылі, мэта якога – прарэкламаваць будучым абітурыентам сваю спецыяльнасць. Навучэнцы самастойна складаюць дыялогі, выкарыстоўваючы словы-тэрміны і прафесіяналізмы.

Такім чынам, выкарыстанне элементаў самастойнай працы спрыяе падрыхтоўцы будучых спецыялістаў да камунікацыі на роднай мове ў сферы прафесійных зносін.

ВЫКАРЫСТАННЕ ІНФАРМАЦЫЙНА-КАМУНІКАЦЫЙНЫХ ТЭХНАЛОГІЙ ПРЫ ВЫКЛАДАННІ КУРСА «БЕЛАРУСКАЯ МОВА»

УА «Гродзенскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Янкі Купалы»
Кафедра лінгвістычных дысцыплін і методык іх выкладання
Лапкоўская А.М.

Стварэнне і развіццё інфармацыйнага грамадства прадугледжвае шырокае прымяненне інфармацыйна-камунікцыйных тэхналогій (ІКТ) у адукацыі, што вызначаецца шэрагам фактараў: 1) укараненне ІКТ у навучальны працэс істотным чынам паскарае перадачу ведаў і назапашанага сацыяльнага вопыту чалавецтва не толькі ад пакалення да пакалення, але і ад аднаго чалавека іншаму; 2) сучасныя ІКТ, павялічваючы якасць навучання і адукацыі, дазваляюць чалавеку больш паспяхова адаптавацца да сацыяльных змен; 3) актыўнае і эфектыўнае ўкараненне гэтых тэхналогій у адукацыю з'яўляецца важным фактарам абнаўлення сістэмы адукацыі ў адпаведнасці з патрабаваннямі сучаснага грамадства [1].

Сучасныя ІКТ даюць дадатковыя магчымасці для фарміравання і развіцця моўнай і інфармацыйнай кампетэнцыі студэнта. Эфект іх